

УДК 338.439.02:339.5
DOI: 10.15673/fie.v16i3.2983

Соколюк К.Ю.

кандидат економічних наук, доцентка
старший науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур
ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»
Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: sokoluk_k2022@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-0758-6468

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗБУДОВИ РИНКУ ВИНОГРАДУ І ПЛОДОВО-ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

В статті проаналізовано сучасний стан та перспективи і організаційно-економічні механізми розбудови та розвитку імпортозамінних виробництв на ринках винограду і плодово-ягідної продукції в повоєнний період. Визначено, що в умовах війни та кризових явищ, що вона спричинила, першочерговим завданням є забезпечення внутрішнього ринку, а за оцінками науковців, в останній час суттєво погіршився рівень самозабезпеченості саме плодами та ягодами. Тому проведено дослідження перспектив та організаційно-економічних механізмів розбудови ринку винограду і плодово-ягідної продукції України у повоєнний період. Виявлено, що для збереження конкурентних позицій та задля виробництва плодово-ягідної продукції, імпорту якої є неможливим або ускладненим через війну, необхідно розробляти організаційно-економічні механізми імпортозаміщення. Окреслено основні напрями формування організаційно-економічних механізмів розбудови українського ринку винограду та плодово-ягідних культур, що вимагає: активної підтримки з боку держави; впровадження інновацій; фінансової допомоги для фермерів та розвитку ринкової інфраструктури.

Ключові слова: ринок винограду і плодово-ягідної продукції, імпортозаміщення, розбудова ринку, організаційно-економічний механізм, зовнішня торгівля, державна підтримка, інновації, інвестиції.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Важливим аспектом в системі забезпечення населення продуктами харчування є їх достатність на ринку та відповідність якісним параметрам. Особливої уваги потребують ті продукти, що можуть споживатись в необробленому вигляді, до яких належить, зокрема, плодово-ягідна продукція раціональна норма споживання якої становить 90 кг (мінімальна норма – 68 кг). За останніми дослідженнями науковців, український споживач купує у півтори та два рази менше ніж в середньому споживач у світі та європейських країнах відповідно. Основну причину такої ситуації науковці вбачають у дефіциті ресурсів в українців для купівлі необхідної кількості якісних продуктів [2].

В умовах війни та кризових явищ, що вона спричинила, першочерговим завданням є забезпечення внутрішнього ринку. За оцінками науковців, в останній час суттєво погіршився рівень самозабезпеченості плодами та ягодами. Так, якщо у 2000 році він склав 105,9%, тобто присутнє перевиробництво, то уже у 2010 році відбулося скорочення до рівня 73,7% [3]. Починаючи з 2010 року спостерігається певне пожаття на ринку і уже у 2021 році рівень самозабезпеченості даними продуктами склав 79,3%. У воєн-

ний час показник знову ж таки скоротився, що обумовлено як і руйнуваннями сировинного та переробного секторів, так і розривами логістичних ланцюгів. Наразі споживання плодів та ягід залежить від імпорту, що негативно позначається на продовольчій безпеці країни.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. У розробку теоретичних, методологічних та прикладних засад механізмів формування ефективної логістики товарних ринків, що може бути використано для розробки механізмів імпортозаміщення на ринку винограду та плодово-ягідних культур, вагомих внесок зроблено Б. Буркинським, О. Нікішиною, М. Таракановим [1]. Зокрема, визначено способи і механізми впливу логістики на ринкові процеси відтворення у глобальному, національному та регіональному вимірі.

Дослідженням та розробкою економічних моделей, що підвищують конкурентоспроможність українських виробників на глобальному ринку винограду та плодово-ягідних культур займалися такі науковці як М. Гамалій, І. Третяк, В. Мельник, Т. Кулик. Вивченням проблем ціноутворення, управління виробництвом, а також експортних можливостей української продукції присвяченні праці Ю. Підлісецького.

Науковцями здійснено значний внесок у вив-

ченні даного питання, але в умовах нових викликів та загроз, що спричинені війною, виникає потреба у подальших дослідженнях задля формування дієвих механізмів задля розвитку імпортозамінних виробництв стратегічних агропродовольчих ринків.

Формулювання цілей дослідження. Метою даної статті є аналіз стану та окреслення перспектив і організаційно-економічних механізмів розбудови ринку винограду та плодово-ягідної продукції у повоєнний період.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Згідно даних Української асоціації експорту, у 2022 році відбулося певне скорочення світової торгівлі плодово-ягідною продукцією. Зокрема, відповідно до даних Міжнародного торгового центру, у 2022 році в цілому експорт плодів, ягід та горіхів скоротився на 13 млрд дол та становив 133 млрд дол.[3]. В основному, за рахунок скорочення надходжень від продажу такої продукції як ягід, горіхів, екзотичних плодів, цитрусових, бананів, винограду, зерняткових та кісточкових [4]. Лідерами за обсягом надходжень від експорту стали такі: банани – 11,9 млрд. дол, виноград – 9,4 млрд. дол. та авокадо – 7,4 млрд. Також до лідерів увійшли яблука, лохина та

чорниця, черешні, що також є традиційними для українського ринку.

Серед топ-10 експортерів на світовому ринку фруктів, найбільша частка припадає на США, які отримали за підсумками роботи у 2022 році виручку у сумі 14,8 млрд. дол. Україна ж у рейтингу посідає 44-е місце із експортом на суму 313 млн дол. [4].

За підсумками 2023 року Україна все ж таки залишається одним із основних експортерів аграрної продукції у світі. Про це свідчать офіційні дані Державної митної служби України, відповідно яких української агропродовольчої продукції було експортовано на суму 22,1 млрд дол. США. Це п'ятий рекордний показник за період незалежності (хоча й нижче рівня довоєнного року)[5].

У воєнний період було зруйновано значну площу ягідників, виноградників та садів, що безумовно призвело до скорочення валового збору та споживання як внутрішнього так і зовнішнього. Окрім того було зруйновано значну частину глобальних логістичних ланцюгів, що порушило як структуру експорту так і вплинуло на його обсяги. Проте, саме у 2023 році було експортовано найбільше за останні 30 років заморожених ягід та інших фруктів – близько 87 тис. т. [7] (рис. 1).

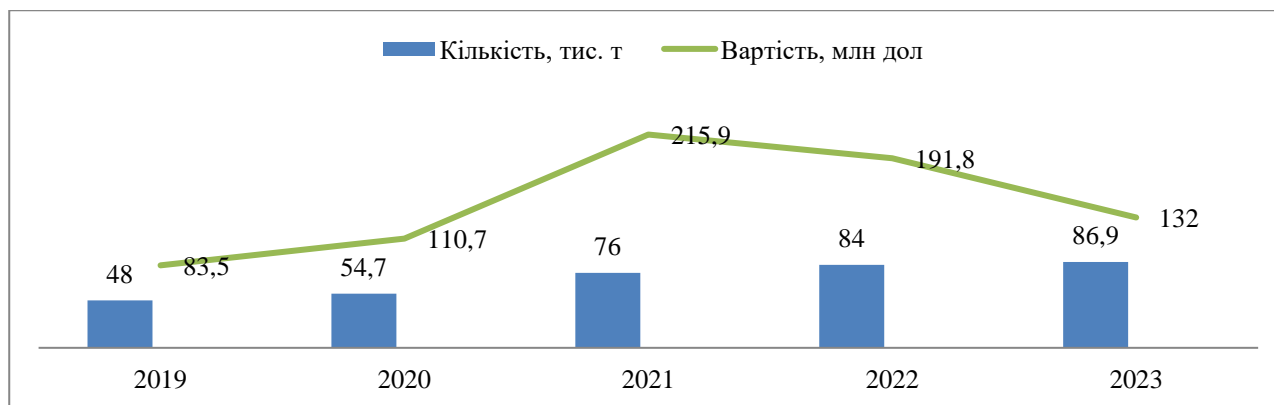

Рис.1. Динаміка експорту заморожених ягід та інших плодів з України *

*укладено автором за даними Української асоціації експорту [4]

Однією з основних причин скорочення експорту у 2023 році є зменшення загальної експортної ціни на 40% - із 2281 дол/т у 2022 році до 1519 дол/т у 2023 році.

Лідером у товарній групі є малина, якої експортували у 2023 році 46 тис. т. основна частка експорту припадає на Євросоюз (94% від загального), зокрема серед країн найбільшу виручку приніс експорт до Польщі – 50 млн. дол.[4]

На відміну від заморожених ягід та плодів, у 2023 році відбулося зростання експорту свіжих ягід – із 13,6 млн. дол. у 2022 році до 17,8 млн. дол. у 2023 році (рис. 2).

Експорт до ЄС забезпечив 80% валютних надходжень від експорту свіжих ягід. Зокрема, найбільшим попитом користувалася малина (Польща, Нідерланди), лохина (Польща, Нідерланди, Німеччина, Ве-

лика Британія, Грузія, Молдова та Іспанія). Середні ціни реалізації у 2023 році для малини склали 1044 дол/т, лохини – 4481 дол/т.

Аналізуючи імпорт, слід зазначити, що у 2023 маркетинговому сезоні він становив майже 37 тис. т (52,9 млн доларів США), з яких найбільшу за вартістю частку становили товарні позиції:

- інші плоди свіжі (згідно із УКТЗЕД - суниці та полуниці; смородина чорна, біла або червона та агрус; малина, ожина, плоди шовковиці та гібрид ожини з малиною (логанова ягода); журавлина, чорниця та інші плоди роду Vaccinium)– 52,2%; виноград – 27%; яблука і груші – 11,8% [8]. Якщо ж аналізувати за вартістю, то тут на першому місці виноград із ціною 1,57 дол/кг, на другому місці – свіжі плоди та ягоди – 1,48 дол/кг.

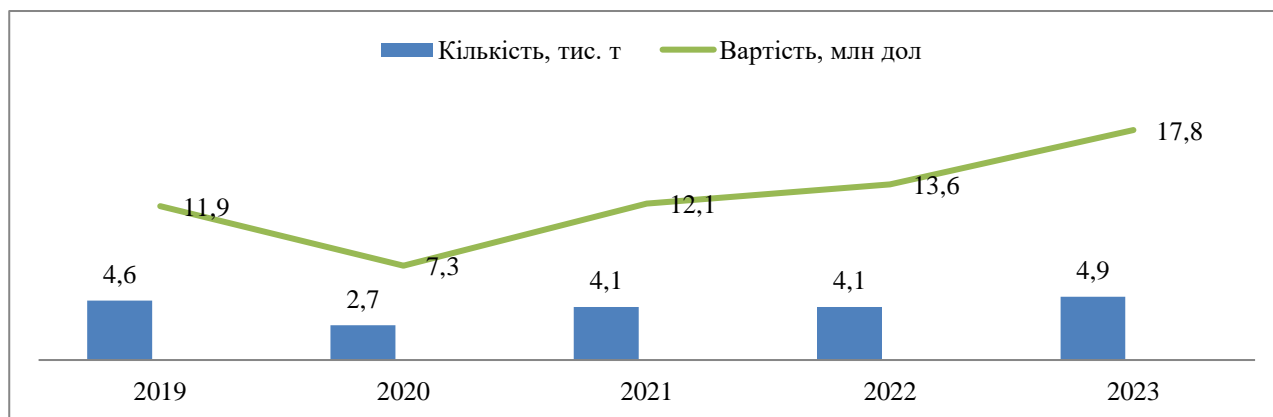

Рис. 2. Динаміка експорту свіжих ягід з України*

*укладено автором за даними Української асоціації експорту [4]

Найбільш експортованою продукцією залишаються яблука. Лише за 5 місяців 2023 року експортовано 8856 тонн яблук та груш (0,39 дол/кг), що значно нижче імпорту – 1,2 дол/кг. В той час як на внутрішньому ринку ціна яблук коливалася від 15,13 до 29,79 грн/кг (в роздрібних мережах ціна яблук досягала і рівня 44 грн/кг, а груш 90 грн/кг). В цілому, тенденція щодо загального скорочення експорту плодів, ягід та горіхів зберігається. Позитивним є те, що незважаючи на значні виклики та загрози українські виробники намагаються не лише зберегти свої ринкові позиції, але й освоїти нові сегменти ринку. Загалом, за останні роки довоєнного періоду обсяги імпорту плодів та ягід в Україну зросли в 6,6 рази, в той час як об'єм експорт – лише у 4 рази.

Аналізуючи структуру експорту у розрізі основних країн контрагентів у довоєнний (2019-2021рр) та воєнний (2022-2023 рр.) періоди варто зазначити, що по таких товарних групах як 808 Яблука, груші та айва, 806 Виноград – ключовим партнером у довоєнний період була Білорусь. Із початком повномасштабного вторгнення структура зовнішньої торгівлі за даними групами товарів переорієнтувалася [10].

Динаміка та структура імпорту плодово-ягідної продукції та винограду за підсумками довоєнного та воєнного періодів за такими товарними групами як 808 Яблука, груші та айва відображає певну стабільність торговельних операцій. Так як за вказаний період перелік основних країн контрагентів не змінився, а це – Польща, Нідерланди та Туреччина (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка та структура імпорту плодово-ягідної продукції та винограду в Україну за основними країнами контрагентами*

Країна	2019		2020		2021		2022		2023	
	тис. дол США	%	тис. дол США	%	тис. дол США	%	тис. дол США	%	тис. дол США	%
808 Яблука, груші та айва										
Польща	8261	64,96	5622	37,49	5183	32,92	1166	15,89	5398	44,80
Нідерланди	2347	18,46	4353	29,03	6794	43,15	4148	56,54	3775	31,33
Туреччина	440	3,46	2117	14,12	1622	10,30	695	9,47	1223	10,15
Інші	1669	13,12	2905	19,37	2146	13,63	1327	18,09	1654	13,73
ВСЬОГО	12717	100,0	14997	100,0	15745	100,0	7336	100,0	12050	100,0
809 Абрикоси, вишні, черешні, персики, сливи										
Греція	25489	57,85	30681	54,75	9719	21,79	14187	41,19	15377	30,99
Іспанія	11186	25,39	7094	12,66	11223	25,16	0	0	7280	14,67
Туреччина	1553	3,52	10704	19,10	14911	33,43	9977	28,97	19746	39,79
Молдова	0	0	0	0	0	0	4686	13,61	0	0
Інші	5829	13,23	7562	13,49	8757	19,63	5589	16,23	7217	14,54
ВСЬОГО	44057	100,0	56041	100,0	44610	100,0	34439	100,0	49620	100,0
806 Виноград										
Туреччина	21433	48,15	36253	62,68	41307	59,28	32195	57,77	23465	46,57
Іран	6671	14,99	7947	13,74	9874	14,17	4412	7,92	0	0
Узбекистан	4672	10,5	0	0	0	0	0	0	0	0
Індія	0	0	3053	5,28	0	0	0	0	4959	9,84
Молдова	0	0	0	0	3819	5,48	8914	15,99	7483	14,85
Інші	11740	26,37	10587	18,30	14676	21,06	10212	18,32	14481	28,74
ВСЬОГО	44516	100,0	57840	100,0	69676	100,0	55733	100,0	50388	100,0
РАЗОМ ІМПОРТ	101290	X	128878	X	130031	X	97508	X	112058	X

*Розраховано автором за даними [11]

Натомість відмічаються певні зміни у структурі імпорту за товарною групою 806 Виноград. Зокрема, у 2021-2023 роках в Україну було ввезено виноград із Молдови на 3819 тис. дол США у 2021 році і уже на 7483 тис. дол США у 2023 році. Основним імпортером винограду як у довоєнний так і воєнний періоди залишається Туреччина.

Досить показова ситуація із горіхами в усіх його видах. Зокрема, аналізуючи воєнний період можна відмітити чітку тенденцію до нарощування експорту. Крім того, географія експорту в період 2022-2023 років змінюється. Це свідчить про пошук оптимальних ринків збуту українських горіхів. У 2022 та

2023 роках по товарній групі 801 Інші горіхи українська продукція експортувалася в Австрію, Азербайджан, Болгарію та Боснію [11]. За товарною групою 811 Плоди та горіхи, сирі або варені, морожені – Австрія, Бельгія та Болгарія.

В цілому, аналізуючи рівень імпортозалежності варто відмітити, що саме даний сектор є експортоорієнтованим. Так як коефіцієнт покриття імпорту експортом в цілому становив у 2022 році 9, а у 2023 році – 24,9. Це означає, що експорт перевищує імпорт у 9 та майже у 25 разів відповідно. Задля оцінки ризику зростання імпортозалежності здійснено розрахунок індексу покриття імпорту експортом (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок структури зовнішньоекономічних операцій з торгівлі фруктово-ягідною продукцією та виноградом та розрахунок індексу покриття імпорту експортом*

Код і найменування ТП за УКТЗЕД	2019		2020		2021		2022		2023	
	тис. дол США	%	тис. дол США	%	тис. дол США	%	тис. дол США	%	тис. дол США	%
ЕКСПОРТ										
808 Яблука, груші та айва	17259	85,1	9683	89,5	15183	92,4	19485	99,2	18058	97,7
809 Абрикоси, вишні, черешні, персики, сливи	2911	14,4	991	9,2	1205	7,3	87	0,4	387	2,1
806 Виноград	102	0,5	141	1,3	38	0,23	67	0,4	30	0,2
РАЗОМ ЕКСПОРТ	20272	100	10815	100	16426	100	19639	100	18475	100
ІМПОРТ										
808 Яблука, груші та айва	12717	12,6	14997	11,6	15745	12,1	7336	7,5	12050	10,8
809 Абрикоси, вишні, черешні, персики, сливи	44057	43,5	56041	43,5	44610	34,3	34439	35,3	49620	44,3
806 Виноград	44516	43,9	57840	44,9	69676	53,6	55733	57,2	50388	44,9
РАЗОМ ІМПОРТ	101290	100	128878	100	130031	100	97508	100	112058	100
КОЕФІЦІЄНТ ПОКРИТТЯ ЕКСПОРТОМ ІМПОРТУ										
808 Яблука, груші та айва	1,357	X	0,646	X	0,964	X	2,656	X	1,499	X
809 Абрикоси, вишні, черешні, персики, сливи	0,066	X	0,018	X	0,027	X	0,003	X	0,008	X
806 Виноград	0,002	X	0,002	X	0,001	X	0,001	X	0,001	X
ВСЬОГО	0,200	X	0,084	X	0,126	X	0,201	X	0,165	X

*Розраховано автором за даними [11]

Аналізуючи експортні операції слід зазначити, що у структурі найбільшу питому вагу становить продукція групи 808 Яблука, груші та айва – 97,7% за підсумками 2023 року (у довоєнний період ситуація була аналогічна). Відповідно коефіцієнт покриття становить 1,499, що свідчить про насиченість внутрішнього ринку і відповідно про низький рівень імпортозалежності.

Натомість такі товарні групи як 809 Абрикоси, вишні, черешні, персики, сливи та 806 Виноград у структурі експорту займають мінімальну частку, а у імпорті навпаки – 44-45%. Коефіцієнт покриття становить 0,008 та 0,001 відповідно. Тобто саме в даних товарних групах ситуація критична та свідчить про високий рівень імпортозалежності. Відповідно заходи селективного регулювання мають бути направлені

безпосередньо на регулювання в даних сегментах ринку та сприяти розвитку імпортозамінних виробництв орієнтовуючись на перспективи та прогнози окреслені в «Україна: сценарії відновлювального зростання» [12], де на 2025-2027 роки планується зростання зовнішньої торгівлі (табл.3).

Враховуючи проведений аналіз, в повоєнний період варто акцентувати увагу на розвиток імпортозамінних виробництв. Організаційно-економічний механізм імпортозаміщення на ринку винограду та плодово-ягідної продукції можна описати за допомогою схеми, що показує взаємодію різних економічних, організаційних та інноваційних елементів. Даний механізм спрямований на зменшення залежності від імпортованих товарів шляхом розвитку вітчизняного виробництва.

Таблиця 3

Аналіз зовнішнього сектору економіки за 2023 рік та прогнозу на 2024-2027 рік*

Показник	2023	2024	2025	2026	2027	2027 від 2023 (+,-)
Обсяг експорту товарів та послуг, млрд дол. США	51,10	53,50	58,90	65,00	74,30	23,20
Обсяг експорту товарів, млрд дол. США	34,70	36,70	39,80	48,50	57,40	22,70
% обсягу експорту товарів	67,91	68,60	67,57	74,62	77,25	9,35
Обсяг імпорту товарів та послуг, млрд дол. США	88,50	90,00	77,00	94,80	100,70	12,20
Обсяг імпорту товарів, млрд дол. США	63,50	69,50	66,60	74,90	81,40	17,90
% обсягу імпорту товарів	71,75	77,22	86,49	79,01	80,83	9,08
Коефіцієнт покриття експортом імпорту (товарів та послуг)	0,58	0,59	0,76	0,69	0,74	0,16
Коефіцієнт покриття експортом імпорту (товарів)	0,55	0,53	0,60	0,65	0,71	0,16

* Розраховано автором за даними [12]

Нижче представлено ключові елементи, на які варто звернути увагу при розробці механізму розбудови ринку винограду та плодово-ягідної продукції у повоєнний період (рис.3).

Рис.3. Організаційно-економічний механізм розбудови ринку винограду та плодово-ягідної продукції у повоєнний період*

*укладено автором

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначено, що за підсумками 2023 року Україна все ж таки залишається одним із основних експортерів аграрної продукції у світі. Руйнування переробних підприємств та знищення значної площі ягідників, виноградників та садів призвело до скорочення валового збору та споживання винограду та плодово-ягідної продукції як внутрішньому так і зовнішньому ринках. Окрім того було зруйновано значну частину глобальних логістичних ланцюгів, що порушило структуру експорту вплинуло на його потенціал. Проте, саме у 2023 році було експортовано найбільше за останні 30 років заморожених ягід та інших фруктів – близько 87 тис. т., що свідчить про наявні перспективи нарощування обсягів експорту та закріплення конкурентних позицій в даному сегменті зовнішнього ринку.

З поданого аналізу виявлено, що основним стратегічним партнером у зовнішній торгівлі горіхами є Болгарія та Азербайджан. Тому в *перспективі* доцільно посилювати співпрацю щодо експорту й інших продуктів плодово-ягідного ринку. В перспективі для збереження конкурентних позицій та задля виробництва плодово-ягідної продукції, імпорт якої є неможливим або ускладненим через війну, необхідно розробляти організаційно-економічні механізми імпортозаміщення.

Організаційно-економічний механізм розбудови українського ринку винограду та плодово-ягідних культур вимагає активної підтримки з боку держави, впровадження інновацій, фінансової допомоги для фермерів та розвитку ринкової інфраструктури.

Література

1. Буркинський Б.В., Нікішина О.В., Тараканов М.Л. та ін. Організаційно-економічні механізми формування ефективної логістики товарних ринків: монографія / за ред. Б. В. Буркинського, О.В. Нікішиної. Одеса: ПІРЕЕД НАН України, 2021. 261 с.
2. Концепція продовольчої безпеки: теорія і українська практика / Р. Мудрак та ін. // *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2024. Т. 1, № 54. С. 452–470. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.54.2024.4194> (дата звернення: 15.05.2024)
3. Плодово-ягідна галузь України: стан та перспективи розвитку. *Agrochem-partner*: веб-сайт. URL: <https://agrohp.com.ua/news/plodovo-yagidna-galuz-ukrajini-stan-ta-perspektivi-rozvitku>. (дата звернення: 15.05.2024).
4. Світова торгівля плодово-ягідною продукцією зменшилась. *Українська асоціація аграрного експорту*: веб-сайт. URL: <https://uaexport.org/2023/06/07/svitova-torgivlya-plodovo-yagidnoyu-produktsiyeyu-zmenschilas/> (дата звернення: 15.05.2024).
5. У сезоні 2023 року експорт ягід з України суттєво зріс. *Журнал Ягідник*: веб-сайт. URL: <http://www.jagodnik.info/u-sezoni-2023-roku-eksport-yagid-z-ukrayiny-suttyevo-zris/> (дата звернення: 20.05.2024).
6. Експорт продукції садівництва зменшується другий рік поспіль. *Ukrainian Agricultural Export Association*: веб-сайт. URL: <https://uaexport.org/2024/02/06/eksport-produktsiyi-sadivnitstva-zmenschuyetsya-drugij-rik-pospil> (дата звернення: 20.05.2024).
7. Урожай плодово-ягідних культур в Україні 2021 став одним із найвищих. *Ukrainian Agricultural Export Association*: веб-сайт. URL: <https://uaexport.org/2022/05/16/urozhaj-plodovo-yagidnih-kultur-v-ukrayini-2021-roku-stav-odnim-z-najvishhih/> (дата звернення: 20.05.2024).
8. Кернасук Ю. Вигідний нішевий ринок плодів та ягід. *growhow*: веб-сайт. URL: <https://www.growhow.in.ua/vyhidnyu-nishevyu-rynok-plodiv-ta-iahid/> (дата звернення: 20.05.2024).
9. Ukrinform. Частка агропродукції в загальному експорті України зросла до 62% - ІАЕ. *Українформ - актуальні новини України та світу*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3820712-castka-agroprodukcii-v-zagalnomu-eksporti-ukraini-zroslo-do-62-iae.html> (дата звернення: 22.05.2024).
10. Соколюк К. Ю., Зачоса О. Д. Формування соціально-економічного механізму мотивації розвитку людського капіталу підприємства сфери послуг (туризм). *Економіка і організація управління*. 2021. № 2. С. 104–114. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.2.11> (дата звернення: 22.05.2024).
11. Державна митна служба України: [Веб-сайт]. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 25.05.2024).
12. Випуск “Україна: сценарії відновлювального зростання. Консенсус-прогноз” (Квітень 2024). *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=96a2c44d-7d51-4062-a9cd-b7c3215058d0&title=Vipuskukraina-StsenariiVidnovliuvalnogoZrostannia-Konsensusprognoz-kviten2024-angl-Movoiu-> (дата звернення: 25.05.2024).

Стаття надійшла 20.06.2024
Стаття прийнята до друку 4.07.2024
Доступно в мережі Internet 15.10.2024

Sokolyuk K.Yu.

Ph.D., Associate Professor

Senior Researcher of Department of Market Mechanisms and Structures
Institute of Market and Economic & Ecological Research of National Academy of Sciences of Ukraine
Frantsuzskiy boulevard, 29, Odesa, Ukraine, 65044
E-mail: sokoluk_k2022@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-0758-6468

PROSPECTS AND ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS OF THE DEVELOPMENT OF THE GRAPE AND FRUIT MARKET OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The article analyzes the current state and prospects, as well as the organizational and economic mechanisms of the restructuring and development of import-substitution industries on the markets of grapes and fruit and berry products in the post-war period.

Analyzing foreign trade before the start of the war (since 2000), it was found that the import of fruits and berries to Ukraine has increased 6.6 times, while the export increased only 4 times. The dynamics and structure of imports by such groups as apples, pears and quinces, which demonstrate stability in trade operations, have been separately studied. However, the share of crops such as apricots, cherries, peaches, plums and grapes in exports remains minimal, while their imports are 44-45%, indicating a high dependence on imports in these segments.

It has been determined that in the conditions of the war and the crisis phenomena that it caused, the primary task is to ensure the domestic market, and according to the scientists, recently the level of self-sufficiency in fruits and berries has significantly deteriorated. Therefore, a study of the prospects and organizational and economic mechanisms of the development of the market for grapes and fruit and berry products of Ukraine in the post-war period has been conducted.

It has been established that by the end of 2023, Ukraine still remains one of the main exporters of agricultural products in the world. This is evidenced by the official data of the State Customs Service of Ukraine, according to which Ukrainian agricultural products were exported in the amount of 22.1 billion dollars. USA. This is the fifth record figure for the period of independence (although it is below the level of the pre-war year). It has been found that in order to preserve competitive positions and for the production of fruit and berry products, the import of which is impossible or complicated due to the war, it is necessary to develop organizational and economic mechanisms of import substitution.

The main directions of the formation of organizational and economic mechanisms for the development of the Ukrainian market for grapes and fruit and berry crops have been outlined, which requires: active support from the state; implementation of innovations; financial assistance for farmers and development of market infrastructure.

Key words: market of grapes and fruit and berry products, import substitution production, organizational and economic mechanism, foreign trade, export, import, state support, innovations, investments.

References

1. Burkynskyi, B. V., Nikishyna, O. V., & Tarakanov, M. L. (2021). *Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizmy formuvannia efektyvnoi lohistyky tovarnykh rynkiv*. IPREED NAN Ukrainy.
2. Mudrak, R., Lahodiienko, V., Osipova, A., Froter, O., & Sokoliuk, K. (2024). Kontseptsiiia prodovolchoi bezpeky: teoriia i ukrainska praktyka. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(54), 452–470. doi: 10.55643/fcaptp.1.54.2024.4194 (Retrieved May 15, 2024)
3. *Plodovo-iahidna haluz Ukrainy: stan ta perspektivy rozvytku*. Agrochem-partner. <https://agrohp.com.ua/news/plodovo-yagidna-galuz-ukrajini-stan-ta-perspektivi-rozvitku>. (Retrieved May 15, 2024).
4. *Svitova torhivlia plodovo-iahidnoiu produktsiieiu zmeshylas*. Ukrainska asotsiatsiia ahrarnoho eksportu. <https://uaexport.org/2023/06/07/svitova-torgivlya-plodovo-yagidnoyu-produktsiyeyu-zmeshylas/> (Retrieved May 15, 2024).
5. *U sezoni 2023 roku eksport yahid z Ukrainy suttyevo zris*. Zhurnal Yahidnyk. <http://www.jagodnik.info/u-sezoni-2023-roku-eksport-yagid-z-ukrayiny-suttyevo-zris/> (Retrieved May 20, 2024).
6. *Eksport produktsii sadivnytstva zmeshuietsia druhyi rik pospil*. Ukrainian Agricultural Export Association. <https://uaexport.org/2024/02/06/eksport-produktsiyi-sadivnytstva-zmeshuyetsya-drugij-rik-pospil> (Retrieved May 20, 2024).
7. *Urozhai plodovo-iahidnykh kultur v Ukraini 2021 stav odnym iz naivysshchykh*. Ukrainian Agricultural Export Association. <https://uaexport.org/2022/05/16/urozhaj-plodovo-yagidnih-kultur-v-ukrayini-2021-roku-stav-odnim-z-najvishhhih/> (Retrieved May 20, 2024).

8. Kernasiuk, Yu. *Vyhidnyi nishevyy rynek plodiv ta yahid*. growhow. <https://www.growhow.in.ua/vyhidnyy-nishevyy-rynek-plodiv-ta-iahid/> (Retrieved May 20, 2024).
9. *Ukrinform*. *Chastka ahroproduksii v zahalnomu eksporti Ukrainy zrosla do 62% - IAE*. Ukrinform - aktualni novyny Ukrainy ta svitu. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3820712-castka-agroprodukcii-v-zagalnomu-eksporti-ukraini-zrosla-do-62-iae.html> (Retrieved May 22, 2024).
10. Sokoliuk, K. Yu., & Zachosa, O. D. (2021). Formuvannia sotsialno-ekonomichnoho mekhanizmu motyvatsii rozvytku liudskoho kapitalu pidpriemstva sfery posluh (turizm). *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 2, 104–114. doi: 10.31558/2307-2318.2021.2.11 (Retrieved May 22, 2024).
11. *Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy*. <https://customs.gov.ua/> (Retrieved May 22, 2024).
12. *Vypusk "Ukraina: stsenarii vidnovliuvalnoho zrostannia. Konsensus-prohnoz"* (Kviten 2024). Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=96a2c44d-7d51-4062-a9cd-b7c3215058d0&title=Vipuskukraina-StsenariiVidnovliuvalnogoZrostannia-Konsensusprohnoz-kviten2024-angl-Movoii-> (Retrieved May 25, 2024).

Received 20 June 2024

Approved 4 July 2024

Available in Internet 15.10.2024

Наукову статтю підготовлено в межах виконання Науково-дослідної роботи «Розбудова систем агропромислових ринків України в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0124U003609).

Цитування згідно ДСТУ 8302:20

Соколюк К.Ю. Перспективи та організаційно-економічні механізми розбудови ринку винограду і плодово-ягідної продукції України в повоєнний період // *Економіка харчової промисловості*. 2024. Т.16, вип. 3. С. 26-33. doi: 10.15673/fe.v16i3.2983

Cite as APA style citation

Sokolyuk, K. (2024). Prospects and organizational and economic mechanisms of the development of the grape and fruit market of Ukraine in the post-war period. *Food Industry Economics*, 16(3), 26-33. doi: 10.15673/fe.v16i3.2983